

Zagrożenia jezior lobeliowych

Jeziora lobeliowe, jak wszystkie inne, podlegają procesowi starzenia się. Na skutek dopływu ze zlewni substancji odżywczych wzrasta ich trofia. Na Pomorzu często do wód jezior dostają się substancje humusowe, powodujące stopniowe ich zakwaszenie i dystrofizację wód. Te naturalne procesy zachodzą bardzo powoli.

Wycinanie lasów przyległych do jezior jest jednym z powodów wymierania reliktywnej roślinności.

Mogą one jednak ulec wielkiemu przyspieszeniu na skutek działalności człowieka. Jeziora lobeliowe są na takie procesy szczególnie wrażliwe. Tracą swoją specyfikę, giną z powodu odlesienia zlewni, lokalizowania w niej zabudowy lotniskowej, z powodu nawożenia pól uprawnych, wpuszczania wód ze zmeliorowanych lasów bagiennych i torfowisk, a także zniszczeń powodowanych przez gospodarkę rybacką i kąpiących się ludzi.

Kąpiący się przy brzegu ludzie niszczą rosnącą tam roślinność.

Jeziora lobeliowe w Parku Krajobrazowym „Dolina Słupi”

Na obszarze Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” zinwentaryzowano dotychczas 10 jezior lobeliowych. Wszystkie leżą w południowo-wschodniej jego części. Najcenniejsze i najlepiej zachowane jeziora to: Modre (Łupalickie, Błękitne), Obrowo Małe i Pomyskie (Dworcove), leżące na południe od jez. Jasień. Wszystkie zachowały zwarte zespoły roślinności reliktywnej z lobelią, brzeżycą i poryblinem. Zlewnie ich porastają bory sosnowe i mieszane. Tę grupę jezior planuje się objąć ochroną rezerwatową, utworzono tam specjalny obszar ochrony siedlisk „Jeziora lobeliowe koło Soszycy” europejskiej sieci Natura 2000. Aby przybliżyć ich walory wyznaczono w okolicy ścieżkę przyrodniczą.

Tablica z opisem i mapą ścieżki przyrodniczej wokół jezior lobeliowych obok Jasienia.

Mniej licznie roślinność lobeliowa występuje w jez. Okoniewskim (Moczydło), Czarnym i Krosnowskim, leżących na północ od Borzytuchovia. W jez. Godzierz Duża i Mała sytuacja wygląda podobnie. Jez. Czarne koło Kartkowa zachowało populację lobelii i brzeżycy, choć zagrożenie jeziora ze strony spływów z pól jest duże. Jedno jezioro lobeliowe w granicach naszego Parku - Sitno Duże - objęte jest ochroną rezerwatową.

Tekst: M. Miller

Zdjęcia: I. Litwin, M. Miller

Wydawca: Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych w Słupsku
Oddział Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” - 2010 r.

76-200 Słupsk, ul. Szarych Szeregów 14, tel./fax: 59 842 98 29

e-mail: pkds@pomorskieparki.pl • www.dolinaslupi.pl

Wydano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku

Druk: ARW LenART, tel.: 59 842 98 62, www.lenart.home.pl

Samorząd Województwa
Pomorskiego

Jeziora Lobeliowe

Park Krajobrazowy

„Dolina Słupi”

Jeziora lobeliowe

Jeziora lobeliowe swoją nazwę wzięły od lobelii jeziornej - reliktywnej rośliny wodnej. Piękno tej rośliny dostrzegł Adam Mickiewicz, który w balladzie „Świtez” tak ją opisał: „...białawym kwieciami, jak białe motylki unoszą się nad topielą...”. Każdego kto sięgnie po kwiaty lobelii „...śmierć gwałtowna ugadza”. Lobelia jest bowiem rośliną trującą.

Lobelia zachowała się w nielicznych - niewiele zmienionych od czasu swojego powstania - jeziorach, żyjących obok lobelii także inne reliktywne gatunki flory. Jeziora te są przeważnie miękowodne i kwaśne, przez to oligotroficzne (skąpożyźne). Ich woda jest zwykle bardzo czysta, dno piaszczyste, niekiedy usłane kożuchem torfowców. Przeważnie są to zbiorniki małe, śródleśne, otoczone borami sosnowymi, dąbrowami lub buczynami. W Polsce jest ponad 7000 jezior, jednakże lobeliowych jedynie nieco ponad 150. Poza Skandynawią i Szkocją tworzą one u nas jedno z największych skupisk w Europie.

Drobne kwiaty lobelii nasz wieszcz porównał do białych motyli.

Zagubione w leśnych ostępach niewielkie jeziora skutecznie opierają się działaniu czasu i człowieka, chroniąc w swych wodach reliktywną florę.

Rośliny wskaźnikowe jezior lobeliowych

W Polsce lobelia osiąga południowy kres zasięgu. Tworzy własne zbiorowiska, często sąsiadujące z płatami zespołu poryblinu jeziornego oraz fitocenozami zespołu wywłócznika skrętoległego i brzeżycy jednokwiatowej. Zasiedla płytki litoral do 1,5 - 2 m głębokości. Jest rośliną wieloletnią, zimozieloną. Osiąga wysokość 20 - 70 cm. Podwodne liście zebrane są w rozetkę. Rozmnaża się przez nasiona i wegetatywnie przez tzw. rozmnożki. Kwitnienie lobelii można obserwować od czerwca do sierpnia. Wystające nad powierzchnię wody pędy kwiatowe grupują kilka bładniebieskich kwiatów. Kwitnie i owocuje tylko raz, po czym ginie.

Obok lobelii roślinami wskaźnikowymi jezior lobeliowych są brzeżycyca jednokwiatowa oraz porybliny jeziorny i kolczasty.

Kwitnąca od czerwca do sierpnia lobelia w miejscach liczego występowania tworzy białe łany okalające linię brzegową

Poryblin jeziorny jest paprotnikiem. Rośnie w oligotroficznych jeziorach. Lubi zacienienie, przystosowany jest do zasiedlania wód głębokich między 2 - 4 m głębokości. Poryblin jeziorny rośnie na dnie piaszczystym, z domieszką dobrze uwodnionej materii organicznej. Osiąga wysokość 10 - 25 cm. Jest rośliną wieloletnią, zimozieloną, o bulwiastej łodydze z rozetką skrzydlastych liści. Rozmnaża się przez zarodniki. Obecnie w Polsce występuje na 122 potwierdzonych stanowiskach.

Poryblin kolczasty występuje w jeziorach kwaśnych ze sporą koncentracją związków humusowych. Lubi wody

Poryblin jeziorny źle znosi falowanie wody.

z małą zawartością wapnia. Rośnie na dnie piaszczystym, pokrytym warstwą humusu, na głębokości od 0,1 do 2 m w małym zagęszczeniu, nie przekraczającym 5 osobników na 1 m². W Polsce stwierdzono go jedynie na ośmiu stanowiskach, z których dwa (jeziora Jelenie Duże i Małe) występują w otulinie Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”.

Poryblin jeziorny, lobelia jeziorna i brzeżycyca jednokwiatowa.

Brzeżycyca jednokwiatowa występuje w jeziorach skąpożywnych, o niewielkiej zawartości wapnia. Ma jednak mniejsze wymagania od lobelii. Rośnie w płytkim litoralu do 1,5 m głębokości, choć spotyka się ją także na stale wilgotnych brzegach. Jest rośliną wieloletnią, zimozieloną. Kwitnie i owocuje od lipca do września. Kwiaty wydają jedynie osobniki wynurzone, pod wodą brzeżycyca rozmnaża się tylko wegetatywnie.